

Summary

Saglayeva N. O. About the Problem of System of Principles of Law of Intellectual Property of Ukraine. — Article.

The article is devoted to the problem of systematization and creation system of principles of law of intellectual property of Ukraine. Based on the published scientific research works of other scientists the author formulates and proposes her own definitions of terms of systematization and system of principles of law of intellectual property of Ukraine.

Keywords: principles of law, system of principles of law of intellectual property of Ukraine, systematization of principles of law of intellectual property.

УДК 347.734:336.02

Т. А. Латковська

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ У СФЕРІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Фінансово-економічна криза, яка торкнулася більшої частини промислово розвинутих країн світу, підтвердила визначну роль держави у сфері банківської діяльності. Боротьба з кризою стала саме тим випадком, коли прикладне значення нормативно-правового регулювання проявилось найбільш наглядно.

Всі правові заходи, які були застосовані в останні роки, а це прийняття Закону України «Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» [1], указу Президента «Про заходи щодо забезпечення відновлення стабільності у банківській системі» [2], Постанови Верховної Ради «Про діяльність Національного банку України в період фінансової кризи та стан виконання рішень Верховної Ради України з цих питань» [3], спрямовувалися на забезпечення гарантування економічної безпеки держави, мінімізацію можливих збитків для фінансової системи від фінансової кризи та стабілізацію банківської системи.

Україна відбулася як суверенна та незалежна, заснована на сучасних демократичних цінностях держава, однак по багатьох чинниках залишилася проблемною. Реальне політико-правове життя не один раз демонструвало, якими суперечливими бувають різні дії, що здатні погасити або посилити паніку у суспільстві. Можуть реалізовуватися заходи, що приведуть до підвищення процентної ставки за кредитами, або навпаки, до її пониження. Можна досягти підвищення купівельної спроможності населення, а можливо й понизити її. Політична діяльність держави особливо яскраво проявляється у фінансово-правовій політиці. Фінансова політика у сфері банківської діяльності, як правило, віддзеркалює інтереси політичних сил, тут особливо яскраво простежується прагнення задовольнити, у першу чергу, інтереси владних структур.

Криза у нашій країні якісно відрізняється від світової кризи тому, що для розвинутих країн це криза перевиробництва, в той час коли для нашої країни

це криза економіки, яка не мала достатніх ресурсів для свого розвитку, для якої характерна наявність застарілих основних фондів. Наслідки кризи і сьогодні спостерігаються в усіх сферах життя. Особливо болючими вони залишаються у соціальній сфері. Безробіття досягло найвищої за останні десять років позначки. Невирішеність багатьох проблем банківської системи є джерелом постійного дефіциту кредитування. Тому наріла необхідність перегляду доктрини фінансової політики держави у сфері банківської діяльності.

Не менш важливе значення для фінансової політики у сфері банківської діяльності відіграють конкретні історичні умови. Фінансова політика повинна враховувати специфіку кожного етапу розвитку суспільства, особливості як внутрішнього, так і міжнародного стану, фінансову можливість держави. Прийняті рішення у фінансовій діяльності держави (зокрема, у банківській), яка, з одного боку, носить правовий характер, з іншого — пов'язана з державним управлінням, завжди зачіпають будь-які політичні, соціальні та економічні інтереси.

Фінансова політика, головною метою якої є створення необхідних фінансових умов для соціально-економічного розвитку країни, виступає однією із складових частин економічної політики держави. Сьогодні багато існує підтверджень тому, що спад в економіці розвинутих країн був викликаний, перш за все, кризою банківської системи. Банківська сфера є найважливішим сектором економіки будь-якої країни, яка здійснює суттєвий вплив на всі ключові його складові.

Тісний зв'язок фінансових відносин та політики спричиняє необхідність проведення фінансової політики як оптимальної моделі їх взаємодії. З початку проведення реформ фінансових відносин банківські установи стали практично єдиним інститутом, який здійснював перерозподіл фінансових ресурсів на ринкових принципах. У зв'язку з цим, особливого соціально-економічного значення набуває банківська діяльність, в рамках якої і відбувається безпосередній перерозподіл фінансових ресурсів. Формування сучасної фінансової політики держави у сфері банківської діяльності дозволить стабілізувати фінансову систему у цілому.

Складність правових змін, що відбувалися взагалі у фінансовому, зокрема, банківському, законодавстві, вимагають їх наукового осмислення, а наслідки фінансової кризи заставляють державу посилити свою роль у банківській сфері та здійснити певні заходи зміцнення банківської системи. Сучасний стан розвитку суспільства характеризується етапом формування нових правових понять та категорій, серед яких останнім, як найбільш загальним фундаментальним поняттям, належить особлива ланка у понятійному апараті. Що ж являє собою категорія «фінансова політика у сфері банківської діяльності»?

Перш ніж проаналізувати дану категорію, з'ясуємо, що таке «фінансова політика» і що таке «банківська діяльність».

Категорія «фінансова політика» давно відома і не є новою ні для фінансового законодавства, ні для фінансової науки, однак її розуміння викликане різними науковими підходами до її інтерпретації і тільки доводить відсутність уніфіко-

ваного тлумачення. Звернення до економічної науки дозволяє виділити такі визначення фінансової політики:

— фінансова політика це сукупність державних заходів, спрямованих на мобілізацію фінансових ресурсів, їх розподіл та використання для виконання державою своїх функцій [4, 6];

— фінансова політика — діяльність держави, підприємства щодо цілеспрямованого використання фінансів. Зміст фінансової політики полягає в тому, щоб розробляти концепцію розвитку фінансів, визначати основні напрями їхнього використання й заходи, спрямовані на досягнення оптимальної моделі перерозподілу фінансових ресурсів з метою стимулювання матеріального виробництва та соціального захисту населення [5, 460; 6, 266];

— фінансова політика — сукупність методологічних принципів, форм організації та методів використання фінансів [7, 42];

— фінансова політика — сукупність державних заходів з використання фінансових відносин для виконання державою своїх функцій. Фінансова політика розглядається як складова частина економічної політики держави, як відносно самостійна сфера діяльності держави, найважливіший засіб реалізації політики держави у будь-якій сфері суспільної діяльності [8, 528–529].

Не дивлячись на різні погляди у підходах до визначення сутності фінансової політики, складається парадоксальна ситуація, коли на законодавчому рівні доволі часто застосовуваний у правових актах термін до сих пір не знайшов законодавчого визначення.

У прийнятому недавно Податковому кодексі [9] у ст. 14 «Визначення понять» відсутнє поняття податкової політики. У Бюджетному кодексі [10] відсутнє поняття бюджетної політики, хоча даний термін зустрічається у різних статтях (наприклад, у гл. 6 ст. 33 «Визначення бюджетної політики на наступний бюджетний період»; у гл. 17 «Контроль за дотриманням бюджетного законодавства»). У законі «Про Регламент Верховної Ради України» від 10 лютого 2010 р. також у ст. 20 згадується про бюджетну політику держави. Однак жодного пояснення щодо вказаного терміна не дається законодавцем у названих правових актах, не зустрічається воно і у інших законодавчих актах. Цікавим є той факт, що на відміну від вищезазначених кодексів, у Митному кодексі, який був прийнятий 11 липня 2002 р., надається визначення такого виду політики, як митна політика (ст. 2).

Ситуація, яка склалася у правовому полі держави, не залишається поза увагою вчених юристів, які все частіше у своїх публікаціях відображають дослідження даного питання, підкреслюючи актуальність даної проблематики та необхідність вивчення фінансової політики в рамках галузі фінансового права. Саме фінансове право є інструментом оформлення та проведення фінансово-правової політики.

Для фінансово-правової політики властива подвійна природа, оскільки, з однієї сторони, представляє собою частину соціально-економічної політики, яка визначає мету, завдання, принципи та способи правового регулювання, а значить має правове оформлення, а з іншої сторони, визначає форми діяль-

ності суб'єктів фінансового права у сфері акумуляції, розподілу та використання публічних фондів коштів з метою ефективного впливу на розвиток економіки країни.

За своєю сутністю фінансово-правова політика держави представляє діяльність, в основі якої знаходиться правове закріплення принципів, ідей, програм та перспектив фінансового розвитку держави.

Фінансово-правову політику більш раціонально розглядати через фінансову діяльність, яка у загальному вигляді виражає прояв всіх функцій держави, оскільки реалізація будь-якої функції неможлива без відповідного фінансового забезпечення, як одного з головних механізмів публічної влади.

Говорячи про необхідність визначення фінансової політики на законодавчому рівні, виникає потреба у розробці та прийнятті закону «Про фінансову політику», який би включав базові положення, зміст та значення, принципи, види та механізми, що регулюють дану сферу суспільних відносин, а також завдання та основні напрямки фінансової політики держави.

Найбільш розповсюдженою класифікацією напрямків фінансової політики є її поділ в залежності від структури фінансової системи. Тому, виділяють бюджетну політику, податкову, політику у сфері банківської діяльності, політику у сфері державного страхування, державного боргу, валютну політику.

У науковій літературі зустрічається і інша класифікація напрямків фінансової політики. Так, залежно від мети виокремлюють стратегічну, тактичну, перспективну фінансову політику, в залежності від типу — класичну, регулюючу, планово-директивну; залежно від напрямку її проведення — фіскальну та регулюючу; залежно від змісту — законодавчу та правозастосовну фінансово-правову політику.

Таким чином, нормативно-правове визначення фінансової політики можна визначити так: фінансова політика це складова частина соціально-економічної політики, яка визначає мету, завдання, принципи та способи правового регулювання, форми діяльності суб'єктів фінансового права у сфері акумуляції, розподілу, управління та контролю за використанням публічних фондів коштів з метою ефективного впливу на розвиток економіки країни.

У сучасних умовах особливого соціально-економічного значення набуває банківська діяльність, оскільки зачіпає інтереси і фізичних, і юридичних осіб, інтереси державних органів та органів місцевого самоврядування, інтереси держави у цілому. Розвиток банківської системи свідчить про посилення ролі держави у сфері банківської діяльності, що пов'язане, перш за все, з впливом фінансової кризи. Поняття «банківська діяльність» належить до числа тих категорій банківського права, які використовуються в багатьох правових галузях, що пов'язане з комплексним характером банківського законодавства як галузі законодавства та суттєвим чином визначає предмет його правового регулювання. Недивлячись на те, що ця правова категорія давно використовується різними галузями права, уперше визначення банківської діяльності з'явилося в законодавстві у зв'язку з прийняттям нової редакції Закону України «Про банки і банківську діяльність» [11]. Згідно зі ст. 2 вказаного Закону поняття

«банківська діяльність» розкривається через перелік сукупності трьох виключно банківських операцій, тобто таких, які можуть здійснювати тільки такі юридичні особи, як банки, — це залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб, видання кредитів та здійснення розрахунків.

Поняття «банківська діяльність» тісно пов'язане з поняттям «банк», особливість якого в порівнянні з іншими фінансовими інститутами полягає в тому, що банк є особливим фінансовим інститутом, який покликаний здійснювати банківську діяльність, що має виключний характер. Не тому діяльність банківська, що нею займається банк, а банк тому банк, що він здійснює банківську діяльність.

Сучасна банківська діяльність характеризується різними параметрами, перше, законодавчими параметрами, по-друге, сутнісними параметрами.

Параметри законодавчі визначені Законом України «Про банки і банківську діяльність», вони вказують на те, що право здійснювати банківську діяльність належить банку тільки після отримання банківської ліцензії, яка надається Національним банком України на підставі клопотання банку за наявності визначених законодавством документів.

Параметри сутнісні характеризують зміст та способи здійснення банківської діяльності. Зміст її полягає в тому, щоб залучати кошти з метою їх надання на взаємовигідних умовах. Способами здійснення банківської діяльності є укладення договорів банківського вкладу, банківського рахунка та кредиту.

В юридичній літературі існують різні підходи до визначення поняття «банківська діяльність». Вважається, що визначати банківську діяльність необхідно виходячи з визначення меж тієї сфери соціально-економічного життя чи тих суспільних відносин, регулювання яких повинне здійснюватися самим банківським правом. До банківської діяльності пропонується відносити і конструювання банківської системи, а оскільки банківська система включає в себе певні структурні елементи, то необхідно узгоджувати взаємодію всіх її елементів. Тоді банківську діяльність можна визначити як систему правових дій спеціальних суб'єктів, як учасників єдиної банківської системи.

Банківську діяльність можна охарактеризувати як особливий вид господарської діяльності. Особливий, виключний режим банківської діяльності надає сформульована в Законі «Про банки і банківську діяльність» (ст. 48) заборона діяльності у сфері матеріального виробництва, торгівлі (за винятком реалізації пам'ятних, ювілейних і інвестиційних монет) та страхування, крім виконання функцій страхового посередника. Це означає, що набуття статусу банку «окреслює зовнішні параметри» його діяльності, передбачає обмеження правоздатності. Така заборона перетворює банки на комерційні юридичні особи зі спеціальною компетенцією, оскільки вони можуть здійснювати тільки ті угоди, які прямо передбачені законом чи угодою, що забезпечують вказані. Можна стверджувати, що банківська діяльність є особливою, оскільки вона не припускає можливості об'єднання її з іншими видами господарської діяльності. Особливість банківської діяльності необхідна для досягнення двох цілей: виділення із загальних господарюючих суб'єктів — спе-

ціальних, які обслуговують грошовий обіг, та забезпечення державного контролю за цими суб'єктами.

Поняття «банківська діяльність» можна розглядати і у вузькому, і у широкому розумінні. У вузькому розумінні, визначаючи банківську діяльність, можна говорити тоді, коли діяльність спрямована на виконання певної сукупності банківських операцій, за умови надання дозволу, на виконання яких юридична особа отримує статус банку. До числа таких операцій належать залучення у вклади грошових коштів фізичних та юридичних осіб; розміщення їх від власного імені, на власних умовах та на власний ризик; відкриття та ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб. У широкому розумінні банківська діяльність включає не тільки комплекс банківських операцій, але й порядок організації та функціонування банків, тобто відносини з приводу функціонування банківської системи, виникнення та розвитку її елементів.

Вважаємо, що широке розуміння банківської діяльності повинно включати не тільки комплекс банківських операцій, але й комплекс банківських послуг. Тоді банківську діяльність можна визначити так: банківська діяльність є підлягаюча ліцензуванню Національним банком України сукупність банківських операцій та наданих банківських послуг спеціальними суб'єктами (банками), здійснюваних систематично, спрямованих на функціонування та розвиток банківської системи, реалізацію грошово-кредитної політики держави.

Таким чином, фінансова політика у сфері банківської діяльності є складовою державної фінансової політики, яка представляє собою діяльність держави в собі уповноважених державних органів та організацій, що діють у публічних інтересах з розробки, правового регулювання та реалізації концепції, основних напрямків, конкретних заходів у сфері акумуляції, розподілу, управління та контролю за використанням публічних фондів коштів при здійсненні банківської діяльності з метою розвитку та зміцнення банківської системи.

Фінансова політика в сфері банківської діяльності повинна розглядати зниження інфляції не як самоціль, а як інструмент, що забезпечує можливість ефективного розвитку підприємництва. Досягти цього без пониження кредитних ставок неможливо. Інакше кажучи, низька інфляція та низька процентна ставка за кредитами це два взаємопов'язаних фактора забезпечення реальної ефективності економіки.

З метою модернізації банківської системи необхідні суттєві зміни у розробці фінансової політики у сфері банківської діяльності, які були б орієнтовані на збалансоване економічне зростання. Криза особливо загострила проблему довіри між банками та позичальниками. Недосконалість нормативно-правової бази, методології оцінки кредитором позичальника привели до того, що кредитори, як правило, залишаються беззахисними у випадку відмови недобросовісних позичальників платити за зобов'язаннями.

Отже, основними напрямками для реалізації фінансової політики у сфері банківської діяльності повинні стати: 1) розвиток банківського кредитування як основного напрямку банківської діяльності; 2) організація належного фінансового контролю; 3) удосконалення банківського нагляду.

Перше, на що повинна спрямовуватися фінансова політика, — це підвищення рівня життя громадян, їх соціальної захищеності та упевненості у тому, що держава існує для того, щоб забезпечити захист своїх громадян. Особливу увагу необхідно приділити фінансово-правовим інструментам держави, оскільки від того, як вони будуть побудовані, наскільки ефективно буде здійснюватися функція обігу фінансових ресурсів країни, настільки буде залежати розвиток української банківської системи та стійкість України як держави.

Література

1. Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України : Закон України № 639-VI від 31 жовт. 2008 р.
2. Про заходи щодо забезпечення відновлення стабільності у банківській системі : указ Президента № 813/2009 від 8 жовт. 2009 р.
3. Про діяльність Національного банку України в період фінансової кризи та стан виконання рішень Верховної Ради України з цих питань : Постанова Верховної Ради № 904-VI від 26 січ. 2009 р.
4. Финансовая политика России / под ред. Р. А. Набиева, Г. А. Тактарова, Р. К. Арыкбаева. — 2-е изд., перераб. и доп. — М. : Финансы и статистика, 2008. — 400 с.
5. Теорія фінансів / за заг. ред. О. Д. Василика. — К. : Центр навч. л-ри, 2005. — 480 с.
6. Галицкая С. В. Деньги. Кредит. Финансы / С. В. Галицкая. — М. : Изд-во Эксмо, 2005. — 496 с.
7. Финансы и кредит / под ред. М. В. Романовского, Г. Н. Белоглазовой. — М. : Юрайт-Издат, 2003. — 575 с.
8. Финансы / под ред. Г. Б. Поляка. — 3-е изд., перераб. и доп. — М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2007. — 703 с.
9. Податковий кодекс України від 12 грудня 2010 р. № 2755-VI.
10. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI.
11. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 7 груд. 2000 р. № 2121-III.

Анотація

Латковська Т. А. Фінансова політика держави у сфері банківської діяльності. — Стаття.

Відсутність законодавчого визначення фінансової політики викликає необхідність вивчення даного питання. Досліджуючи сучасну фінансову політику держави у сфері банківської діяльності, автор наводить власні визначення фінансової політики, банківської діяльності, фінансової політики у сфері банківської діяльності та визначає основні напрямки реалізації фінансової політики у сфері банківської діяльності.

Ключові слова: фінансова політика; банківська діяльність, фінансова політика у сфері банківської діяльності.

Аннотация

Латковская Т. А. Финансовая политика государства в сфере банковской деятельности. — Статья.

Отсутствие законодательного определения финансовой политики вызывает необходимость изучения данного вопроса. Исследуя современную финансовую политику государства в сфере банковской деятельности, автор приводит собственные определения финансовой политики, банковской деятельности, финансовой политики в сфере банковской деятельности и определяет основные направления реализации финансовой политики в сфере банковской деятельности.

Ключевые слова: финансовая политика, банковская деятельность, финансовая политика государства в сфере банковской деятельности.

Summary

Latkovska T. The Financial State Policy in the Sphere of Banking Activity. — Article.

The lack of a legislative definition of the financial policy calls for need to consider the issue under discussion. The author gives her own definitions of financial policy, banking activity, financial policy in banking activity and determines the major trends of the realization this policy in the sphere of banking activity taking into consideration the up-today status of the state financial policy.

Keywords: financial policy, banking activity, financial policy in the sphere of banking activity.

УДК 347.781.5

А. В. Кирилюк

ДИНАМІКА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА ЛІЦЕНЗІЙНИМ ДОГОВОРОМ НА ВИКОРИСТАННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ

Характеризуючи динаміку відносин за ліцензійним договором на використання літературних творів, варто приділити увагу тому, що норми ЦК України щодо укладення, зміни та припинення цивільно-правових договорів поширюються і на договори у сфері інтелектуальної власності.

Відповідно до ст. 627 ЦК України сторони ліцензійного договору є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з урахуванням вимог ЦК України, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості. Як вірно зазначається у цивілістичній літературі, процес укладення договорів визначений самою природою відповідної конструкції: якщо сенс договору полягає у досягненні згоди, то тим самим його укладення передбачає волевиявлення кожної зі сторін і його збіг [1, 154].

Первинною стадією (етапом) існування будь-якого договірної зобов'язального правовідношення, як правило, є стадія укладення договору, функціонально наділена правоутворюючим характером і перетворенням фактичних дій у зобов'язально-правові відносини, які виникають із договору.

Укладання договору — це нормативно закріплені взаємні дії сторін, спрямовані на встановлення договірних відносин та визначення змісту договірної зобов'язання [2, 165].

Укладення договору передбачає вчинення сторонами взаємних дій по визначенню та узгодженню умов договору. Договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору (ст. 153 ЦК УРСР, ст. 628 ЦК України).

Процес укладення договору є діяльністю, по-перше, по вибору сторони майбутнього договору; по-друге, по узгодженню істотних умов договору; по-третє, по оформленню договору, якщо законом встановлена певна форма [3, 7].

Розглядаючи питання про зміну договору, слід звернути увагу на те, що ст. 625 ЦК України надав сторонам можливість самостійно передбачати в договорі такі підстави.